

ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Власний капітал є економічною категорією, яка відіграє основну роль у системі фінансового менеджменту підприємства. Економічна сутність та еволюція цієї категорії свідчить про те, що вона була відома ще задовго до зародження механізму управління фінансами підприємств. \

Власний капітал становить фінансову основу створення і розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Процес інвестування власного капіталу та залучення позикових коштів для отримання прибутку лежить в основі фінансової діяльності усіх суб'єктів підприємництва. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на формування добробуту його власників, оскільки є головним вимірником його ринкової вартості.

Проблеми власного капіталу завжди були в центрі уваги економістів. Дослідженням його сутності як економічної категорії в теоретичному і практичному аспектах, його формуванням та використанням в компанії займалися вітчизняні та зарубіжні вчені в різні часи економічного розвитку країн. У сучасних умовах найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу підприємства, є праці М.Д. Алексеєнко, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Г.Г. Кірейцева, М.М. Мосійчука, О.І. Пилипенка, І.Р. Поліщука, М.С. Пушкаря, Н.М. Ткаченко, В.В. Сопка та інших учених-економістів.

Власний капітал утворюють за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника.

Власний капітал підприємства характеризує фінансові ресурси, які воно вкладає для організації і фінансування господарської діяльності. Нормою для успішної, рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку і фінансової стійкості є ситуація за якої власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів [3].

Згідно з П(С)БО 2 “Баланс” власний капітал підприємств України включає такі елементи: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Такий склад власного капіталу відображає наявність його частини, інвестованої засновниками у момент створення підприємства, та

частини, одержаної в результаті ефективної діяльності, насамперед нерозподіленого прибутку, суми дооцінки необоротних активів, а також додаткового вкладеного капіталу [4].

Особливості формування окремих складових власного капіталу підприємств зумовлюються нормами законодавства щодо організаційно-правових форм підприємств та форм їх власності, а також щодо порядку формування і руху власного капіталу.

Функції власного капіталу підприємства визначаються його економічною сутністю. Укрупнено можна виділити оперативну, захисну та регулятивну функції власного капіталу, які спрямовані відповідно на забезпечення безперервної діяльності підприємства, відшкодування в разі необхідності великих збитків і дотримання встановлених вимог щодо здійснення фінансової діяльності.

Основу власного капіталу деяких підприємств (споживчих товариств, колективних сільськогосподарських підприємств, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок тощо) становить пайовий капітал. Він формується за рахунок пайових внесків. На відміну від статутного капіталу розмір пайового капіталу не фіксується в статуті підприємства.

Додатковий вкладений капітал відображає наявність і рух в акціонерних підприємствах так званого емісійного доходу, тобто різниці між продажною і номінальною вартістю випущених акцій.

Використання коштів додаткового капіталу відбувається, якщо сума дооцінки основних засобів, інших необігових матеріальних активів і нематеріальних активів переноситься до статутного капіталу або якщо прийнято рішення про перереєстрацію статутного капіталу і він збільшується за рахунок будь-яких активів, вартість яких відображена в додатковому капіталі.

Резервний капітал утворюється на підприємствах завдяки чистому нерозподіленому прибутку на умовах, зафіксованих в установчих документах. Ці кошти використовують у тому разі, коли потрібні витрати не покриваються наявним нерозподіленим прибутком, а також на покриття різниці між номінальною і продажною ціною випущених акцій. За рахунок резервного капіталу підприємство може покрити збитки від своєї господарської діяльності, а також збільшити статутний капітал.

Неоплачений капітал - це сума заборгованості власників (акціонерів, учасників) господарських товариств будь-якого типу за внесками до статутного капіталу. Ця сума вираховується при визначенні підсумку власного капіталу; її динаміка характеризує покриття статутного капіталу підприємства реальними фінансовими ресурсами, які надійшли від власників.

Складові власного капіталу, що відображаються в балансах різних країн, наведено в таблиці 1 [1,4].

У більшості зарубіжних країн до складових власного капіталу відносять статутний (акціонерний) капітал, резервний капітал, нерозподілені прибутки.

В Україні, Молдові і Росії складові власного капіталу майже подібні.

Також з таблиці видно, що Португалія, Туреччина, Фінляндія, Франція мають однакові складові власного капіталу.

Таблиця 1

Складові власного капіталу в різних країнах Європи

Країна	Складові власного капіталу							
	Стату- ний капітал	Пайо- вий капітал	Додат- ковий капітал	Нерозп. прибу- ток (нерок. збитки)	Резерв- ний капітал	Вилу- че-ний капітал	Неоп- ла- чений капітал	Інші резер- ви
Україна	+	+	+	+	+	+	+	-
Білорусь	+	-	+	+	+	-	-	+
Молдова	+	-	+	+	+	+	+	-
Польща	+	-	+	+	+	-	+	+
Росія	+	-	+	+	+	-	-	-
Бельгія	+	-	+	+	+	-	-	+
Великобрита- нія	+	-	+	+	+	-	-	-
Греція	+	-	+	+	-	-	-	+
Естонія	+	+	+	+	+	+	-	+
Іспанія	+	-	+	+	+	-	-	+
Італія	+	-	+	+	+	-	-	+
Люксембург	+	-	+	+	+	-	-	+
Німеччина	+	-	-	+	+	-	-	+
Португалія	+	-	+	+	+	-	-	+
Туреччина	+	-	+	+	+	-	-	+
Фінляндія	+	-	+	+	+	-	-	+
Франція	+	-	+	-	+	-	-	+
Чехія	+	-	+	+	+	-	-	-
Швейцарія	+	-	-	+	+	-	-	+
Швеція	+	-	-	+	+	-	-	+

Особливою у Франції є класифікація капіталу на інвестиційні гранти та спеціальні податкові знижки. Французькі підприємства можуть купувати і продавати свої акції, але тільки за певних умов: для передачі працівникам, при зменшенні акціонерного капіталу або з метою регулювання ситуації на ринку, якщо компанію включено до лістингу (в цьому випадку вона може укласти угоди не більше ніж з 10 % акцій).

У Великобританії, як і в більшості розвинутих західних країн, переважають такі організаційно-правові форми підприємств, як корпорації та партнерства. Це свідчить про переважання у власному капіталі частки інвестованих вкладів. Тому часто власний капітал розглядається як позичений фірмою та який необхідно повернути в майбутньому.

У Німеччині компанії практикують довгострокове фінансування (зовнішнє – за рахунок банківських кредитів, внутрішнє – через реалізацію пенсійних програм). Протягом останніх років середня для Німеччини частка власних коштів в загальній сумі активів не перевищувала 20 %. Для акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю законом встановлені мінімальні розміри статутного капіталу, обумовлені права з викупу власних акцій.

В Італії компанія може володіти не більше ніж 10 % від всього заявленого акціонерного капіталу. На ці акції не відбувається виплата дивідендів.

Порівнюючи структуру власного капіталу в Естонії та Україні, видно, що він є практично однаковим, за винятком того, що відсутній рахунок, який би обліковував неоплачений капітал.

Операції з власним капіталом в різних країнах світу мають свої особливості, продиктовані низкою факторів: починаючи з історичного аспекту і закінчуючи домінуючою формою власності підприємств в певній країні. І хоча у більшості зарубіжних країн складові частини власного капіталу є подібними (насамперед, це стосується практики формування різних резервів та фондів, раціональна реалізація якої спрямована на забезпечення належного рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства) вітчизняним науковцям з бухгалтерського обліку слід переймати позитивний досвід облікового відображення таких операцій та впроваджувати його у практику. Це сприятиме покращенню як фінансового забезпечення вітчизняних підприємств (в частині напрямів перспективного резервування, фондування, форм вкладення коштів тощо), так і інтеграції до європейських економічних процесів економіки країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бутынец Ф.Ф. Бухгалтерский учет в странах мира / Бутынец Ф.Ф. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 484 с. – (Учебное пособие).
2. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства [електронний ресурс] / Вівчар О.Й., Саварин В.М. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5 – 146-150с. режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_5/146_Wiwczar_19_5.pdf